

D'Geschicht vun der Lëtzebuenger Jugend am 2te Weltkrich.

Animateur : Héi ass Radio Diddeléng op 103,9

Mir bréngen an denen nächste Wochen eng Rei Sendungen iwert
Geschicht vun der Lëtzebuenger Jugend am 2te Weltkrich.

Des Sendungen kommen all um Auer.

Mir erënneren esouwuel iwert geschichtlech Tatsachen op interna-
tionalem Plang wéi op nationalem Plang, an och besonnesch d'Aus-
wirkungen fir Diddeléng a séng Awunner.

Héi am Studio ass den Här Jos. Weirich National Président vun der
Zwangsrekrutéierten, an och Président vun der Diddelénger Sektio
an den Här Jos. Benoit, Secrétär vun der Amicale vun den enrôlés
de force Sectioun Diddeléng.

Här Weirich, wa mir als Jugenlecher vun haut ons fir d'Geschicht
vun onsen Elteren, Grosselteren, Monien a Tataen interesséieren,
schingt et mir awer och genau esou wichteg, ze erfueren wéi et
iwerhapt zu der Zwangsrekrutéierung respektif der Besetzung vu
Lëtzebuerg duerch den deitschen Iwerfall kum?

Weirich : Et ass scho richtig a wichteg wann éen d'Geschicht vun der Lëtze-
buenger Jugend am 2. te Weltkrich kenne wëllt léieren, dass éen
och d'Virgeschicht kënnt, respektif Vergleicher mat haut zée kann.

Besonnesch déi lëscht Iwerléegung schingt mir séer richtig, a mir
als enrôlés de force hunn et ëmmer an och nach als Aufgab ëmfon
ze warnen, dass dat wat éng Kéier geschitt war a wouerënner mir
hu musse leiden, éise Kanner a Kanneskanner erspuert bleiwt. Et
dierf dach nët de Fëhler gemat ginn nët aus der Vergangeneheet ge-
léiert ze hunn.

Wa mir haut d'Zeitung opschloen, de Radio lauschteren, oder
Televisioun kucken, da sinn Nimm wéi Juugoslaviën, Serbien,
Sarajewo, haut Jonck an Aal genau esou geléifeg, wéi de Marché
Commun, Europa a Paräis. Mir gesinn d' Grëuelen an d'Leiden vun
de Bevölkerung, d'Zerstéierung vun Heiser a Spidäler, d'Zaldoten
déi verlegt gin a stierwe mussen, a mir mussen ons mat Bange
froen, wat sin oder kënnen d'Folgen vun dësen nët ze léisenden
Konflikter teschend Natiounen a Völker sin. Kënnen nët och mir
plötzlech an der Ausernanersetzongen mat era gezunn ginn, an onst
friedlech an zefriddestellend Liewen plötzlech en Enn kritt.
Genau wéi den 10. te Mee 1940.

A genau esou war et virun ronn 60 Joer.

Eng Ursach, ^{aus der gangen} e Fixspoen, de Brand war ugefangen, huet schnell
em sech gegruff a gouf zum Weltbrand - dem 1. te Weltkrich.

Den 23. ten Juni 1914 : Zu Sarajevo (also an enger Stad déi haut
erëm an aller Mond ass) gët dat eistreichet Krounprënzepuer vun
engem serbeschen Anarchist ermuerd. Also déemols wéi haut e
Serb a Serbien!

Eistreich an Ungarn waren déemols é Land an hun no engem Ultimatum vun 48 Stonnen, de Serben de Krich erklärt.

An et ass nët bei der Begrenzung vun dësem Konflikt bliwen.

Russland hat e Pakt mat Serbien a rift schon 7 Dég nom Muerd vun dem Krounprënzepuer also den 30. Juni d'Generalmobilisatioun aus. Deitschland stéht op der Seit vun Eistreich, erklärt Russland de Krich a stellt Frankreich, een Verbündeten vun Russland een Ultimatum. Frankreich äntwert mat der Mobilisatioun.

Den 2ten August ëmmer 1914, iwerfällt a besetzt Deitschland Lëtzebuerg a stellt der Belsch een Ultimatum fir den Duerchmarsch.

Den 3ten August erklärt Deitschland Frankreich den Krich.

A wëll England och en Ofkommen mat Belgien huet erklärt och England de 4ten August Deitschland de Krich.

An dun opeanerfolgend vum 6. bis 12. August : Krichserklärung vun Eistreich-Ungarn u Russland - Serbien un Deitschland a Frankreich, England un Eistreich-Ungarn.

Esou huet dat wat um Balkan, respektif zu Sarajevo, ugefangen huet, no an no oder besser gesot a kirzester Zeit, op de ganzen Kontinent iwergegraff an nodeem dat déi meeschten amerikanesch Staaten an dëse Konflikt agegraff haten, den 1ten Weltkrich ausgeléist.

- MUSEK - ?

Animateur :

Mä Här Benoit wéi huet dann Diddeléng 1914 ausgesinn? Wéi war déi deitsch Besatzung, huet och Diddeléng u Krichsfolgen gelidden ?

Benoit: 1914 hat Diddeléng + 10.000 (à contrôler) Awunner. Op der Schmelz hunn 2.234 Aarbechter geschafft an dofunner 1.054 Ausländer. Meeschten Italiener awer och Deitscher.

Esoubal wéi déi preisesch Arméen a Lëtzebuerg agefall waren, gouf zu Diddeléng Schmelz zougesat. Erëscht Enn September ginn 4 vun déene 6 Hechiewen nés a Betrieb geholl an d'Sto'l an d'Walzwierk fängt ab Oktober nés u mat schaffen. Fir d'Situatioun ze dokumentéieren wéise déemols hei war zitéieren ech den Opruff déen den Här Mayrisch, Arbed Generaldirektor den 3ten August publizéiert huet :

Der Krieg

Mir Lëtzebuurger sollten ons also absolut neutral verhâlen, fir all Konflikter mat der Besatzungsmacht ze évitéieren, mä awer ~~och~~ hei zu Diddeléng wo esou vill Ausländer geliewt hun, all méglech Streidereien ze verhënneren.

Mat dem Ausbroch vum Krich kumen och déi éischt verletzten Zaldoten an doerobber hinn huet d'Famill Mayrisch hir fréer Wunneng den heitegen Arbed Cassino als Lazarett agericht. Wëll mir jo absolutt neutral woll sin gouw och kéen Ennerschéed téschend den Nazionaliteiten vun de Verwondeten gemât: ob Deitscher, Franzosen oder Belscher oder anerer, sie gouwen héi geflegt. 60 Better waren am Cassino, 96 Better am Spido an eng Isoléerstatioun am Danzsall Thiel. Interessant ass och erfir zestreichen dass wéi d'Italiener hu missen zeréck an hir Héemecht goen fir an d'italienesch Arméen agezun ze ginn. (Italien war jo mëttl weil och matt am Krich) Alleng duerch d'Ofwanderen vun dëse Familien: schon am Hierscht 1914 204 manner Kanner an den Diddelénger Primärschoule waren. (Nokucken wivill Kanner sinn am ganzen and Schoul gange

Am Gegensatz zum 2te Weltkrich huet d'Besatzung am 1te Weltkrich kéen all ze grouse Afloss ob d'politesch Lieue geholl. Esou hat jo d' Groussherzogin Marie-Adelheid d'Land nët verlooss an z.B. hun d'lëtzebuurger Gendarmen zesummen matt den preiseschen Gendarmen zu Diddeléng als Grenzstad Dingscht gemât.

Wât d'r Bevölkerung déemols will méi grouss Suerge gemât huet war d'Ernährung. Esou ass an der Diddelénger Chronik vun den Hären Kouperich, Krantz a Conrardy ze liesen dass de Schëffen a Geméngerot weitsichtig a wirksam Decisiounen getraff hätten fir d'Versuergung vun den Diddelénger matt Liewensmëttelen ze garantéieren. Esou e Regelement vum 30ten März 1915 wat d'Ausfuhr aus Diddeléng vun wichtige Liewensmëttelen verbidd, wéi z.B. Wées, Kâr, Miehl a Gromperen. Den lten Abrëll gouwe Brotkaarte verdeelt. Pro Dåg krut éen Erwuesenen 300 gr an ée Kand 400 gr.

Esouguer gouw den 24ten Abrëll d'Baken vu Stärzelen verbueden. Den 11ten Juni gouwen 5 Waggoen Zocker, an 2 Waggoen weiss Bounen, an 1 Waggo gréng Ierbessen vun der Gemengeverwaltung kaaft.

Awer och un déi leidend Bevölkerung aus de Frontgebieten gëtt geduerch an ëtt gëtt Gäld, Kléeder a Liewensmëttelen gesammelt genau wéi haut. Esou ass ze liesen dass zu Butchebuerg ann zu Biréng vun landwirtschaftliche Vereiner Kléeder gesammelt gouwen fir déi schwéier gepreif an u Kéelt leidend belsch Populatioun. Och aus Diddeléng si scho vill Ballen a Këschten dohinnen geschéckt ginn.

Den 25.ten Dèzember 1914 gëtt vum katouléschen Jünglingsverein am Vereinshaus um Strutzbiérg en Woultätegkeetskonzert organiséiert. Den Erlëss ass fir déi duerch de Krich ouni Héemecht Kanner. - Genau wéi haut. -

En "Dammeverein" gëtt gegrënnt mamm Ziel Nout an Armutt hëllefzen ze linderen. Och de Schmëlzaarbëchter geet et nët gudd wât d'Ernährung betrëfft, an wéns dem Manktum u Gromperen gi si an der gudder Saison statt op d'Schmëlz op d'Land schaffen. An der "Roulage" ass d'Aarbecht besonnesch schwéier an wéns der schlechter Ernährung müssen esouguer 2 Aarbechter fir eng Aarbechtsplaz agesaat ginn. Och Zuel vun den Aarbechtslosen steigt a wëll nët genuch Aarbecht op der Schmëlz ass, d'Schmëlzaarbëchter geholl fir d'Schleiss am schwaarze Wée ze bannen.

Aarbechtsloser an DAG genau wéi haut.

Vum Ufank 1916 un ass och matt Fliegergraffen ze rechnen. Déi éischt Bommen fâlen ob Diddeléng den 26ten Juni 1916 : 6 Bommen an d'Schmëlz, 18 ronderëm. D'Schied si fir éis hautes Begrëffer minim : Fënstere gi futti a kléng Lächer an de Buedem, nëmme liicht Verlézter awer keeng Dodég. Den 27ten an 30ten Juli weidder Bommen. Eng Persoun schwéier, 3 liicht. Von 1916 bis 1918 gin am gesamtten vun franséschen Fliegergraffen 115 Bommen op Diddeléng geworf.

An der Nuddelsfabrik war éng Vollekskichen agericht - am Rossisbësch Flugabwehrscheinwerfer - Ob der Hardt stunge ée militäreschen Beobachtungsposten -

Wegen de Fliegergefohren war ët verbueden Owens no 11 Auer e Feier unzufänken, éng Lut brennen ze lossen oder mat brennende Karbidluten an de Stroossen ze goen.

Et ass nach munches iwert Diddeléng am lte Weltkrich ze erzielen an ech kommen an déene nächste Sendungen nach doerobber zeréck.

Ufangs November 1918 geet de Krich sengem Enn entgëngt a wéiz Kockmangel muss och d'Schmëlz erëm déelweis ophâle matt schaffen.

Den 21ten November 1918 kritt Diddeléng Amerikanesch Aquartéierung. Op Tattedbiérg schloen d'Amerikaner en Zeltlager op a versuergen Diddelénger mat Liewensmëttelen, warm Molzechten, Schokola, Oubst, Tubak an Zigaretten.

D'Nokrichszeit huet dommadde och fir Diddeléng ugefangen.

Animateur : Merci Dir Hären fir haut den Owend. An der nächster
Emissioun kucke mir wat d'Saiten vum lte Weltkrich
waren .

Der Krieg zwischen den Völkern,

die unsere Unabhängigkeit geschaffen, ist ausgebrochen, und Niemand kann das Maasß von Glend und Unglück ermessen, welches er nach sich zieht.

Als Angehörige eines Landes dessen Existenz auf dem Willen und Wohlwollen der kriegführenden Mächte beruht, ist es unsere heiligste Pflicht, von jeder politischen Stellungnahme abzusehen, und gegenüber allen die allerpeinlichste Neutralität zu wahren. Ich erwarte deshalb von allen Angehörigen des Werks, Beamten sowohl als Arbeitern, daß sie im Laufe der Dinge stets und unter allen Umständen sowohl innerhalb wie außerhalb des Dienstes, dieser Pflicht eingedenk sind, und alles vermeiden, was als Parteinahme in einem oder dem anderen Sinn gedeutet werden könnte.

Der Generaldirektor,

MAYRISCH.

